

Изворни научни чланак
УДК 321.001.5:327.36(497.6)

ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ КОНСОЦИЈАЛИЗМА И СТВАРАЊЕ ТРЕЋЕГ ЕНТИТЕТА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Доц. др Радомир Нешковић⁸⁹

Факултет политичких наука Универзитет Бањалука

Резиме: Дејтонским споразумом регулисан је састав Босне и Херцеговине од два ентитета, Републике Српске и Федерације БиХ, а касније је успостављен и Дистрикт Брчко. Упркос политичким и теоријским аргументима трећи, ентитет је “распакивање“ Дејтонског споразума и враћање стања на почетак државне и друштвене кризе.

Равноправност хрватског народа, са бошњачким и српским, у Босни и Херцеговини Уставом је регулисано и то питање треба потенцирати и ријешити договором три националне елите (самостално или уз међународну активност), кроз уставно-политичка рјешења. Стварање трећег ентитета имало би низ негативних посљедица по стабилност Босне и Херцеговине, а једно од њих је умањење надлежности Републике Српске на садашњем простору.

Кључне ријечи: *Босна и Херцеговина, Дејтонски споразум, пропорционализам, консолидација, трећи ентитет.*

BASIC ELEMENTS OF CONSOCIALISM AND THE THIRD ENTITY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: The Dayton Agreement governs the composition of Bosnia and Herzegovina to two entities: the Republic of Srpska and the Federation, and Brcko District which was established later. Despite the political and theoretical arguments, the third entity is "unpacking" the Dayton agreement and returning the situation to the beginning of national and social crisis. Equality of the Croatian people, with the Bosniacs and Serbs in Bosnia and Herzegovina is governed by the Constitution and the issue should be emphasised and resolved by agreement by the three national elite (alone or with international assistance), through constitutional and political solutions. Creation of the third entity would have a range of negative consequences for the stability of Bosnia and Herzegovina, one of which is reduction of the Republic of Srpska's jurisdiction on the current area.

Key words: *Bosnia and Herzegovina, the Dayton Agreement, proportionalism, consocialism, third entity*

Основни елементи консочијализма у Босни и Херцеговини не обухватају процес стварања трећег (хрватског) ентитета, јер упркос политичким и теоријским аргументима трећи ентитет је “распакивање“ Дејтонског споразума и враћање стања на почетак

⁸⁹ Доктор политичких наука

државне и друштвене кризе. Овдје ће се укратко навести неколико елемената консociјализма специфичних за БиХ, као и неке крупне последице које би наступиле када би се трећи ентитет формирао.

Међусобно признање етничких заједница и прихватање чињенице да у једној држави постоји више равноправних државотворних субјеката ствара реалну потребу међусобног усаглашавања. Суштинско питање примјене консociјативног демократског модела, у одређеном друштву и држави, реални је однос између етничких заједница. Да ли су те заједнице у историјском сукобу, коегзистенцији или сарадњи и да ли, уопште, једна другој признају право на политички субјективитет и право на равноправну државотворност? Како успоставити консociјативни политички систем у друштву, у којем су етничке заједнице у сукобу и немају демократску комуникацију, а донедавно су биле у међусобном оружаном сукобу? Формално успостављање мира и преуређење државе, уз увећану улогу међународне заједнице, није довољно за њено одржање. Све дотле, док се етничке заједнице међусобно не признају и не прихвате једна другу као аутохтоне народе и равноправне политичке субјекте, одржање БиХ је упитно.

Прихватање државе од стране етничких заједница као реалне категорије и заједничке вриједности. Овакав процес може услиједити, тек, након претходног међуетничког признања и прихватања. Прихватање државе, од стране свих етничких заједница, подразумева организацију и уређење у коме ће постојати демократски баланс грађанског и етничког, баланс централизованог и децентрализованог, баланс колективног и појединачног. Према нашем разумијевању, држава би имала федеративно уређење с политичким системом на основи консociјализма, на којем би се изградила равнотежа консенсуса и већинског одлучивања.

Опредјељење битних фактора међународне заједнице да прихвате постојање и демократски капацитет вишеетничких друштава и држава. Грађански облик нације није могуће „механички пренијети“ у Босну и Херцеговину, као ни у неку другу земљу. Грађански облик нације схватамо као природни процес суживота више етничких заједница које у процесу изграђују заједничке вриједности, апстраховане од појединих етничких обиљежја. Либерални принцип „један човјек - један глас“ није остварив у етнички подијељеним друштвима, каква је у основи БиХ.

Прихватање европских грађанских вриједности од стране етничких нација. У дефициту грађанских вриједности у Босни и Херцеговини потребно је да националне елите прихвате европске вриједности, као заједнички интегративни садржај који ће умањивати међуетничке разлике.

Дефинисање елемената уставности који обједињују уставне норме, органе, процедуре и механизме за остваривање уставне

контроле над државном влашћу. Сматрамо да уставне судове треба дефинисати као органе конституирајуће власти, да се обезбиједи да и други фактори, осим уског дијела највиших државних функционера, могу покретати поступке оцјене уставности. У институционално подијеленој држави, каква је Босна и Херцеговина, неопходна је активна позиција уставних судова: да сами покрећу иницијативе. Пасивно чекање, да неко покрене поступак, редукује могућност овог битног органа. Начин остваривања права је важан колико и садржај норме која то право дефинише. Није исто право: могућност да субјект може покренути процес остваривања свог права или да остваривање права зависи од неког другог субјекта. Једна етничка заједница има своје оригинално, изворно својство и право, које не зависи од воље других етничких заједница и субјеката. Консоцијативна демократија не може да се оствари на „подареним“ правима, етничка заједница треба да има исти капацитет одлучивања у свим фазама демократске процедуре: од изборног процеса, преко вршења власти, уставности до новог изборног процеса.

Пропорционални систем

Пропорционалност можемо посматрати у аспектима изборних система и учешћа друштвених сегмената у власти. У мултиетничким друштвима пропорционални систем избора је адекватан, али и недовољан без додатних механизма заштите мањинских група. Иако је Уставни суд, 2000. године, дефинисао конститутивност Срба, Хрвата и Бошњака на цијелом простору Босне и Херцеговине, реално стање повратка не пружа довољну могућност да све три етничке заједнице користе конститутивно право у оба ентитета.

Једна од суштинских грешака међународних фактора било је увјерење да се, честим изборима и изборним инжењерингом, може управљати етничким односима и превазилазити међуетничке подјеле. У том циљу, моделирани су пропорционални системи у варијантама: резервисаних мјеста, добијања мандата са компензационих листа, пребројавање гласова из иностранства, забрана одређеног броја кандидата на изборним листама и друге мјере везане за функционисање политичких партија у изборној кампањи. Сврха изборног инжењеринга, који је до избора 2004. године водила ОСЦЕ, било је умањење утицаја „националистичких“ странака (СДС, СДА, ХДЗ), увећање утицаја „социјалдемократских“ странака, као што су СНСД, ПДП, СБиХ, СДП БиХ и *Странка „Радам за бољитак“*.

Након седмогодишњег изборног инжењеринга водеће предратне и ратне странке изгубиле су доминацију и утицај, а власт су добиле странке „социјалдемократске“ оријентације, које се програмски не разликују од „националних“ странака. Очекивани резултат превазилажења политичких сукоба међу етничким заједницама није услиједио, јер су етничке подјеле остале исте, проблеми идентични, а међуетнички сукоби још више добили на интензитету.

Успјех пропорционалног система избора и владања зависи од чињенице: да ли је систем постао интегрални дио политичке културе или је нормирана наметнута категорија? Као дио политичке културе, пропорционални систем обухвата изборни процес и мандат вршења власти. Долази до уравнотежења права и обавеза у вршењу власти, изграђује се модел подјеле власти, коегзистенције, усаглашавања, уставности и демократизације политичког система у цјелини. Као наметнута нормирана категорија, пропорционални систем садржи противрјечност изборног процеса и мандата вршења власти. Долази до инверзије демократских садржаја, нема коегзистенције, нема усаглашавања, подјела власти поприма карактер механичке и нужне категорије, а политички систем постаје својеврсна арена интензивних међуетничких сукобљавања.

Етнички подијелена друштва, као што је Босна и Херцеговина, редукују демократску суштину пропорционалног система и он се не може исказати у цјеловитом капацитету. Замјена „националистичких“ странака „социјалдемократским“, суштински, није промијенила међуетничке односе. Наиме, међупартијске разлике не слиједи програмске садржаје, него припадност етничкој заједници. Карактеристичан примјер је *Српска демократска странка и Савез независних социјалдемократа* у Републици Српској. *Српска демократска странка* је, након 1996. године, због притисака међународних фактора, све више напуштала „националистичке“ и испољавала „социјалдемократске“ ставове. Паралелно, с програмским престојавањем, губила је и изборни резултат, да би 2006. године изгубила изборе. *Савез независних социјалдемократа* је, уз подршку међународних фактора, све више напуштао „социјалдемократске“, а исказивао „националистичке“ ставове. Паралелно, са програмским престојавањем, ова партија је повећавала утицај у бирачком тијелу и победила на изборима 2006. године. Пропорционалним изборним системом, у више изборних кругова у задњих десет година, није дошло до превазилажења етничких граница у бирачком тијелу, организацији и чланству партије. Могућност добијања посланичких мандата са компензационе листе умањује значај избора, уопште, и угрожава демократске критерије. Једна партија, примјера ради, не добије мандат иако је близу изборног прага од 3%, док друга партија - путем компензационе листе - може да добије мандат иако је освојила миноран број гласова. Мада се, у пропорционалном изборном систему, компензацијски мандати правдају потребом јачања политичког плурализма и права мањина, у суштини, ради се о мандатима који су поклоњени ван демократске воље бирача. За разлику од компензација, принцип резервисаних мјеста има оправдање у потреби да се обезбиди минимална заступљеност недоминантних етничких група. Пропорционални изборни систем, након одржаних избора и верификације мандата, може да се трансформише у већинско вршење власти, чиме се губи његова суштина.

Партија с највише освојених мандата, у првој фази, тражи коалицију са мањим странкама ради формирања скупштинске већине. Формирањем коалиције с мањим странкама, доминантна странка пропорционални систем трансформише у већински. Мањим странкама се даје дио власти, а оне обезбјеђују успостављање већинског система владања. Скупштинска већина бира владу под доминацијом партије која, с мањим странкама, успоставља већински систем. Обавезна заступљеност одређеног броја министара из других етничких заједница не ремети доминацију једне странке, с обзиром на то да их може попунити са своје листе или обезбјеђивањем лојалност на неки други начин. Политичке партије које освоје највише гласова постајале су владајуће у државним институцијама, али су, истовремено, постајале и национални покрети који, у одређеном периоду, представљају укупне интересе одређене етничке заједнице. Легитимитет етничке већине политичким партијама пружа двоструку улогу: могу дјеловати као национални покрети и као политички субјекти у вршењу државне власти. Вршење власти, у аспекту консочијативне демократије, подразумијева да пропорционални систем не буде само изборни, него и систем вршења власти, у форми коалиција у које су укључене све најважније парламентарне странке.

У Босни и Херцеговини је карактеристична противрјечност у коалирању на ентитетској основи и на основи етничких интереса. *Примјер: у ентитету Република Српска налазе се, у коалицији за скупштинску већину и већинску владу, политичке партије из различитих етничких заједница које имају супротстављене ставове о свим битним питањима функционисања државе. Двије партије из српске етничке заједнице опозиција су у тој влади. У коалирању на етничкој основи структура се мијења, јер све важније партије из српског бирачког тијела се окупљају на јединственој политичкој платформи (позиционе и опозиционе) и иступају против ставова партија из других етничких заједница, иако су неке у владајућој коалицији.* Слична ситуација је и у Федерацији Босне и Херцеговине.

Пропорционални систем, у контексту консочијативне демократије, подразумијева да недоминантне групе буду заступљене у друштвеним институцијама изван парламента и владе, као што су: судство, полиција, медији, јавне установе, корпорације, школе. Пропорционални систем у Босни и Херцеговини још је ограничен на изборни процес, тако да га доминантна странка, након избора, може трансформисати у систем већинског владања. Пропорционални систем је демократска вриједност која садржи укупност изборног процеса и мандата вршења државне власти. То није само статични модел прописа, норми, процедура, него обједињава изборни процес и вршење власти у мандатном периоду. У БиХ пропорционални систем још увијек функционише као временски ограничена категорија која траје у периоду избора, али се не наставља након тога у периоду мандата вршења власти. Доминација политичких партија и њихових елита у политичком систему трансформишу пропорционални у већински систем и, тиме, неутралишу његов консочијативни смисао.

Територијална подјела на етничкој основи

За разлику од Хрватске, у Босни и Херцеговини је успостављена асиметрична територијална аутономија. Због територијалне измијешаности становништва у Босни и Херцеговини, до њене дисолуције 1991-1992. године, није постојао однос територије и етничке заједнице. Заједничка власт Срба, Хрвата и Бошњака функционисала је као трипаритетна власт у оквиру јединствене политичке партије и јединствене државне власти, у форми *политичке федерације*. Уставни амандман, који су нелегитимно донијели делегати/посланици Скупштине БиХ у љето 1990. године, затим одлуке хрватско-бошњачке коалиције против српске етничке заједнице у јесен 1991. године, као и сепаратне одлуке представника српске етничке заједнице, противно вољи друге двије заједнице, у основи су анулирали дотадашњу трипаритетну власт и политичку федерацију. *Босански национални кључ*, по коме је држава функционисала од 1945. године, нестао је из државне власти 1990. године, након чега је улиједила дисолуција и међунационални рат.

Међу различитим факторима, који су довели до дисолуције државне власти, два су карактеристична за Босну и Херцеговину. Један је дисолуција Југославије, чиме је Босна изгубила стабилизујући државни амбијент шире државне заједнице. Други је непостојање историјског политичког заједништва о односу према држави и етничких заједница међусобно. Овим, негативним факторима, треба додати и трећи, који се односио на анулирање „националног кључа“, уставним измјенама у љето 1990. године. Међунационалним сукобом настале су моноетничке територије и свака етничка заједница, на територији коју је контролисала, успоставила је свој државни ентитет, уставни поредак и институционализовала своју етничност.

Фактори међународне заједнице (*Европска унија и Уједињене нације*), од почетка сукоба, полазили су од основе да се ради о унутрашњем међунационалном рату. На тој основи, чак и прије оружаних сукоба почетком 1992. године, настали су међународни планови за разрјешење међуетничког сукоба, који су мијењани све до Дејтонског споразума.

Током међунационалног рата у Босни и Херцеговини представници етничких заједница су признати легалним политичким субјектима у међународним односима, чиме су били признати и ентитети као територијализација етничности. У мировним плановима, од Кутиљеровог до Дејтонског, призната је територијална подјела између етничких заједница, али у оквирима Босне и Херцеговине. Посматрано из аспекта суверености нације, рјешење није противрјечно јер, након што већина одлучи да је неко питање прихватљиво, представници дотичне нације (два представника) одлучују да ли одређени акт повређује витални интерес нације коју представљају. Сувереност нације и принцип законитости су помијешани, а колико то адекватно функционише, посебно је питање.

Чланове *Вијећа* именује Уставни суд и они нису бирани од народа, чије виталне интересе представљају. У *Федерацији БиХ* постоји дводома скупштина, а витални интерес се остварује у *Дому народа* (након уставних измјена 58 делегата, по 17 из три државотворна народа и 4 из реда осталих).

Слично институту националног вета, и територијална подјела на етничкој основи предмет је оспоравања у Босни и Херцеговини, нарочито у неколико аспеката:

а) угрожава интегритет државе и потенцијална је опасност, јер је основа за сецесионизам;

б) не доприноси превазилажењу етничких подјела и изградњи грађанског друштва;

в) сметња је ефикасном функционисању државне власти на подручју гдје доминира једна етничка заједница, припадници мањинских заједница не могу да остваре своја права;

д) због европских интеграција потребан је јединствени субјект за преговоре на нивоу Босне и Херцеговине;

ђ) територијална подјела на етничкој основи је асиметрична, да једна етничка заједница има више права од друге етничке заједнице.

Да ли територијална подјела на етничкој основи, сама по себи, ствара проблеме хегемоније, сецесије, подјела, нефункционалности државе или је она подручје рефлектованих проблема из међуетничких односа? Територијална подјела јесте нужна реалност, која настаје као посљедица различитих интереса етничких заједница, али она, сама по себи, не узрокује садржаје и форме међуетничких сукоба. У територијално подијељеном друштву, односи између етничких заједница могу бити на основи коегзистенције, усаглашавања и подјеле власти, а могу бити и на основи сукоба. Територијална подјела, у демократској суштини, није усмјерена против интегритета државе, уколико јој је циљ остваривање подјеле власти и исказивање етничких специфичности које није могуће исказати кроз институције централне државне власти.

Суштинско питање територијалне подјеле на етничкој основи је њена рефлексија у уставу државе, у облику државног уређења. Суштина је у питању: ко кога конституише - територијална јединица државу или држава територијалну јединицу? Када етничка територијална јединица конституише државу, ствара се основа за сецесију и дисолуцију државе, без обзира на облик политичког система. Примјер такве државе је Југославија: 1918. и 1943. године, јер је резултирало њеном дисолуцијом. Између територијалних јединица не може да се створи хегемонија, али може унутар етничке територијалне јединице, на начин да доминантна заједница изврши хегемонију и асимилацију мањинских заједница. *Примјер: Хрватска и Словенија нису, у бившој Југославији, имале хегемонију над другим републикама, али јесу оствариле хегемонију и асимилацију над*

припадницима мањинских заједница у оквиру својих република. Када држава ствара етничку територијалну заједницу, то је основа за унитаризацију државе.

Територијалне аутономије, у овом моделу, служе као форма децентрализоване власти унитарне државе која својим актом, уставом или законима, одређује статус, организацију и надлежности аутономије. У овакав модел спадају разни облици регионалних држава, аутономија. У том контексту, постоје приједлози, углавном од стране Бошњака и дијелом Хрвата, за преуређењем Босне и Херцеговине на основи економских области, регија, подручја. Овакав модел је карактеристичан због доминације централне власти, мултиетничког карактера области, регија и редуковања аутономне власти у сфере културног идентитета и локалних економских односа. У случају да држава ствара територијалну аутономију, она не даје аутономији карактер политичког субјекта државне власти. Ако аутономија ствара државу, она задржава изворни политички субјективитет, а на државу преноси заједничка овлашћења као изведену категорију. Територијализација БиХ, у садашњем и будућем аспекту, спорна је међу етничким заједницама, по питању: шта претходи - територијална аутономија држави или држава територијалној аутономији?

Дејтонским споразумом наведено питање је дефинисано трећим моделом, кога смо назвали „*модел федеративне државе у изградњи*“. Суштина овог модела је у томе да се држава и аутономија конституишу истовремено, једним уставним актом. Нормама исте правне снаге, у исто вријеме, регулишу се надлежности и укупни односи државе и територијалне јединице. „*Федерална уређења предвиђају баланс између овласти јединице и центра у којем ниједна страна не може једнострано укинути овлашћења друге*“⁹⁰.

Територијална подјела на етничкој основи у Босни и Херцеговини, у контексту изградње консочијативне демократије, могућа је у форми федеративне државе. Облици унитаризма и сецесионизма продубљују међуетничке сукобе и угрожавају функционисање и опстанак државе. Територијално етничко право и организација државе Босне и Херцеговине је питање међуетничке несасгласности, али је овај принцип уграђен у основе Дејтонског споразума као нужна категорија опстанка и функционисања државе и политичког система. Елементи консочијативне демократије у Босни и Херцеговини уставно су дефинисани и уграђени у институције државне власти у битним аспектима: широких коалиција, етничког вета, пропорционалног система и територијалне етничке аутономије. Међутим, још увијек недостају елементи међусобног признања и прихватања етничких заједница, уставности у вршењу државне власти, признања државе као опште вриједности, организоване на елементима

---

⁹⁰ Флориан Биебер, *Институционализирање етничности*, Форум/Босна, Сарајево, стр.72.

заједничке сагласности, пропорционалног система и избалансираног приступа међународних фактора. Босна и Херцеговина се, још увијек, налази у почетној, првој фази консоцијализма: битни елементи постоје, али више као потенцијална могућност, а мање као стварно одређење политичких и националних елита.

Противрјечност је у чињеници да представници етничких заједница не могу да изграде заједничку основу политичког система, али, истовремено, немају другу реалну алтернативу изван међуетничке коезистенције.

Трећи хрватски ентитет

Стварање трећег ентитета у коме би Хрвати били већина је спорна и уједно актуелна тема коју су отворили лидери политичких партија у Босни и Херцеговини. Заговорници трећег ентитета настоје да оправдају нужност његовог стварања повезујући га са уставним правом Хрвата да буду једнакоправни, али је изостало објашњење последица које би настале овом радикалном уставном промјеном. У актуелним темама о трећем, хрватском, ентитету или организацији државе у четири регије (три националне и дистрикт Сарајево), није до сада понуђено довољно аргумената, зашто би такво рјешење било боље од постојећег, које је дефинисано Дејтонским споразумом. У складу са тим неопходно је указати на неколико крупних последица које би нужно настале у процесу радикалног преуређења Босне и Херцеговине и стварања трећег ентитета.

Вашиingtonски споразум. Теза да се стварање хрватског ентитета може ограничити на Федерацију Босне и Херцеговине без последица по Републику Српску, није тачна. Наведена теза полази од тога да је *Вашиingtonски споразум између Хрвата и Бошњака још на снази, да се Хрвати и Бошњаци требају договорити о томе како ће уредити Федерацију, да је то њихова ствар.* Вашингтонски споразум, потписан 18. марта 1994. године, престао је да постоји 14. децембра 1995. године, јер је постао интегрални дио Дејтонског споразума и трансформисан у Устав Федерације БиХ. Интегрисањем у Дејтонски споразум анулирана је одредба Вашингтонског споразума о конфедералним везама Федерације БиХ и Републике Хрватске. Територијална измјена у Федерацији утицала би на измјену члана I тачке 3. Устава Босне и Херцеговине. Дејтонски споразум је цјелина и, ако се *распакује*, сва битна питања државе постају отворена. Радикална промјена структуре Федерације БиХ имала би директне последице по уставни статус Републике Српске у контексту Босне и Херцеговине. Да ли би те последице побољшале или погоршале државни статус Српске? Сматрамо да би стварањем трећег, хрватског, ентитета ослабио државни статус Републике Српске и да би она *платила* скупу цијену у свим битним сегментима наведеног процеса.

Територијално питање. Ово питање било би суштински важно за све нације. Хрвати би настојали да у трећи ентитет укључе подручја Западне Херцеговине, Посавине и Средње Босне. Херцег Босна је

имала оригиналан и ефикасан систем јединственог управљања на подручјима која нису територијално повезана у цјелину. Бошњаци би имали интерес да се и федерално и Источно Сарајево обједине у један дистрикт, да територија обухвата предратно подручје града Сарајева, што укључује и општину Пале. С обзиром на то да је кантон Горажде тешко одржив и ово подручје би било прикључено дистрикту Сарајево.

Да би се постигао минимум захтјева Бошњака и Хрвата, Република Српска би била под притиском да се одрекне дијела територије у подручју Источног Сарајева. Подручје Брчког било би од виталног интереса за Бошњаке и оно би припало бошњачком ентитету. Било би тешко одржати стање да Република Српска има 49% државне територије, а остала два ентитета заједно 51%. У подручју Горажда, Српска би изгубила територијални континуитет и састојала би се од три неповезане територијалне цјелине (варијанта Венс-Овеновог плана). У наведеној, или било којој другој варијанти, Република Српска би платила *територијалну цијену*.

Државотворност народа

Срби би имали једну територијалну јединицу, Републику Српску, у којој су већина. Хрвати би имали једну територијалну јединицу, Херцег Босну, у којој су већина. Бошњаци би имали двије територијалне јединице у којима су већина (Средња Босна - Бихаћ и Дистрикт Сарајево). Отворило би се питање: како ће територијалне јединице бити представљене у Парламенту Босне и Херцеговине? Да ли би, осим дома грађана, постојао дом народа или дом ентитета? Заступљеност четири ентитета у одлучивању на нивоу БиХ отворило би, за Републику Српску, најтеже питање. Српска сада има, у свим сегментима, најмање 30% власти, а када користи ентитетско гласање има 51% власти, јер се без ентитетске сагласности не може донијети одлука. Како задржати 30% власти у реалности четири ентитета? Не би се могло одржати рјешење да један ентитет има више власти, а други мање. Принцип равноправности ентитета у одлучивању на нивоу Босне и Херцеговине био би један од основних критеријума расподеле власти. У расподели власти, Република Српска би имала 25%, као и остала три ентитета, сваки по 25%. С обзиром на то да би Бошњаци били већина у два ентитета имали би 50% државне власти, Хрвати 25% и Срби 25%. Бошњаци би увећали утицај у власти, Хрвати би остали на истом нивоу, а Срби би добили мањи утицај од садашњег.

С обзиром на то да би постојала четири ентитета, било би тешко одржати ентитетски вето, који сада постоји, или би био редукован на одређена питања. У варијантама подјеле власти међу ентитетима, Република Српска би добила мање него што има сада. У овом аспекту, Република Српска би платила цијену стварања трећег ентитета.

Расподјела надлежности. Да би Бошњаци пристали на стварање трећег ентитета било би нужно да Срби и Хрвати учине

уступак, тако што би се радикално ојачала уставна надлежност институција на нивоу Босне и Херцеговине. Надлежност би имала капацитет да онемогући евентуални покушај ентитета да се сепаратно издвоји из Босне и Херцеговине или да, на било који начин, угрози њен територијални интегритет. Државно уређење било би федерација с јаким овлашћењима централних институција. У расподјели надлежности, ентитети би имали мање државне власти, него што сада имају. Република Српска би, такође, имала мање надлежности у односу на садашње уставно стање.

Укупни статус Републике Српске

Стварање трећег, хрватског ентитета, имало би негативне последице по Републику Српску, у аспектима: територијалне цјеловитости, смањених државних овлашћења и, уопште, умањење статуса и утицаја у контексту Босне и Херцеговине. На политичким субјектима је одлука о томе како преуредити државну организацију, а овдје тек указујемо на то да би, промјене дејтонских основа, имале за последицу укупно умањење надлежности и утицаја Републике Српске у Босни и Херцеговини.

Равноправност хрватског народа. Према свим оснивачким актима, којима је утемељена држава Босна и Херцеговина, Хрвати као аутохтон и суверен народ имају права да буду једнако државотворни као Срби и Бошњаци. У реалности функционисања државе и њеног политичког система данас постоји проблем равноправности Хрвата. Дејтонским споразумом нису дефинисана сва питања функционисања Босне и Херцеговине, из два разлога: супротстављени ставови у дејтонском преговарачком процесу утицали су да одређена питања буду ријешена потенцијално, половично или чак противрјечно; други разлог је увјерење да ће политички субјекти у Босни и Херцеговини, на основу Дејтонског споразума, изградити државу и демократизовати друштво. Питања, која нису адекватно ријешена у Дејтону, требало је да буду ријешена сарадњом политичких субјеката и надоградњом Дејтонског споразума. Питање равноправности Хрвата могуће је ријешити у оквиру постојећих уставних могућности, под условом да се постигне политичка сагласност националних владајућих елита о питањима избора, кандидовања, организације и начина вршења власти на свим нивоима. Уколико нема политичке сагласности, алтернативно рјешење је у уставним измјенама, које би омогућиле потпуну равноправност три етничке нације.

Једна од могућности је да се у Уставу укине надлежност уставних судова да одлучују о виталним интересима нације, као ауторитета коначне одлуке. Национални клубови у домовима/вијећима народа имали би уставно овлашћење да донесу коначну одлуку о виталним интересима нације коју представљају. Такође, избор чланова Предсједништва у Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине створио би услове да се обезбиједи равноправност све три етничке заједнице.

О евентуланом уставним измјенама неопходна је сагласност владајућих политичких елита из све три етничке нације. Проблем настаје уколико елите не могу да постигну договор, па се ствара реална потреба за активнијом интервенцијом међународне заједнице (Европске уније). Стање, у којем једна нација има мање права од друге двије, противуставно је и негативно утиче на функционисање државе.

Равноправност хрватског народа, са бошњачким и српским, питање је које се може ријешити договором три националне елите (самостално или уз међународну активност), кроз уставно-политичка рјешења на нивоу Босне и Херцеговине. Стварање трећег ентитета и територијализација хрватске конститутивности имало би низ негативних посљедица по стабилност Босне и Херцеговине, а једно од њих је умањење надлежности Републике Српске.

Литература:

1. Биебер, Флориан Институционализирање етничности, Форум/Босна, Сарајево 2005
2. Чавошки Коста, *Од слова до духа Дејтона*, „Српско Ослобођење“, Српско Сарајево, 1999. год.
3. Чавошки Коста, *Од протектората до окупације*, „Хришћанска мисао“, Београд-Ваљево- Србиње, треће издање, 1998. год.
4. Дејтонски споразум 1995. год.
5. Ђорђевић Јован, *Уставно право и политички системи*, „Савремена администрација“, Београд, 1964. год.
6. Ибрахимагић Омер *Политички систем Босне и Херцеговине*, „Магистрат“ Сарајево, 1999. год. Књига Прва
7. Кеџмановић Ненад *Немогућа држава, Глас Српске*, Бања Лука, 2007. год.
8. Кеџмановић Ненад *Немогућа држава, Глас Српске*, Бања Лука, 2007. год.
9. Савић Сњежана, *Република Српска послје Дејтона*, Правни факултет Бања Лука, 1999. год.
10. Савић Сњежана, *Конститутивност народа у БиХ*, Правни факултет, Бања Лука, 2000. год.
11. Трнка Касим, *Конститутивност народа*, „Вијеће бошњачких интелектуалаца“, Сарајево, 2000. год.
12. Устав Босне и Херцеговине, Службени лист БиХ, 1996.
13. Устав Републике Српске 1992, са амандманима 1996, 2002 и 2003 године, Службени гласник
14. Устав Федерације Босне и Херцеговине, из 1994, са амандманима из 1994, 1996, 1997, 2002, год.